Memorandwm Esboniadol ar gyfer Rheoliadau Deddf Deddfau Trethi Cymru etc. (Pŵer i Addasu) 2022 (Estyn Dyddiad Dod i Ben) 2026

Lluniwyd y Memorandwm Esboniadol hwn gan Drysorlys Cymru ac fe’i gosodir gerbron Senedd Cymru ar y cyd â’r is-ddeddfwriaeth uchod ac yn unol â Rheol Sefydlog 27.1.

Datganiad Ysgrifennydd y Cabinet

Yn fy marn i, mae’r Memorandwm Esboniadol hwn yn rhoi darlun teg a rhesymol o effaith ddisgwyliedig Rheoliadau Deddf Deddfau Trethi Cymru etc. (Pŵer i Addasu) 2022 (Estyn Dyddiad Dod i Ben) 2026. Rwyf wedi fy modloni bod y manteision yn cyfiawnhau’r costau tebygol.

Mark Drakeford AS
Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid a’r Gymraeg
24 Chwefror 2026

RHAN 1 – MEMORANDWM ESBONIADOL

1. Disgrifiad

1.1 Trwy Reoliadau Deddf Deddfau Trethi Cymru etc. (Pŵer i Addasu) 2022 (Estyn Dyddiad Dod i Ben) 2026 (“y Rheoliadau”), mae Gweinidogion Cymru yn cynnig estyn y cyfnod y caiff Gweinidogion Cymru arfer y pŵer gwneud rheoliadau a ddarperir o dan adran 1 o Ddeddf Deddfau Trethi Cymru etc. (Pŵer i Addasu) 2022 (“Deddf 2022”) i ddod â newidiadau i ddeddfwriaeth trethi Cymru a restrir yn adran 1(3) o Ddeddf 2022 (“Deddfau Trethi Cymru”) i rym.

1.2 Mae’r Rheoliadau yn estyn y cyfnod y caiff Gweinidogion Cymru wneud rheoliadau gan ddefnyddio’r pŵer yn adran 1 o Ddeddf 2022, o 9 Medi 2027 i 30 Ebrill 2031. Nid yw estyniadau pellach yn bosibl. Dim ond unwaith y caiff yr estyniad ei wneud a hyd at 30 Ebrill 2031 fan bellaf.

2. Materion o ddiddordeb arbennig i’r Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a’r Cyfansoddiad

2.1 Dim.

3. Y cefndir deddfwriaethol

3.1 Mae adran 1(1) o Ddeddf 2022 yn rhoi pŵer gwneud rheoliadau i Weinidogion Cymru i addasu Deddfau Trethi Cymru os ydynt o’r farn bod yr addasiadau yn angenrheidiol at y dibenion a nodir yn adran 1(1)(a) i (d) o Ddeddf 2022:

a. sicrhau na chaiff treth gwarediadau tirlenwi na threth trafodiadau tir eu gosod lle byddai gwneud hynny yn anghydnaws ag unrhyw rwymedigaethau rhyngwladol;

b. diogelu rhag achosion o osgoi trethi mewn perthynas â threth gwarediadau tirlenwi neu dreth trafodiadau tir;

c. ymateb i newid i dreth ragflaenol sy’n effeithio, neu a allai effeithio, ar y symiau a delir i mewn i Gronfa Gyfunol Cymru o dan adran 118(1) o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006;

d. ymateb i benderfyniad llys neu dribiwnlys sy’n effeithio ar weithredu unrhyw rai o Ddeddfau Trethi Cymru neu reoliadau a wneir o dan unrhyw un o’r Deddfau hynny, neu a all effeithio ar hynny.

3.2 Mae adran 7(1) o Ddeddf 2022 yn darparu y daw’r pŵer gwneud rheoliadau o dan adran 1 o Ddeddf 2022 i ben ar ddiwedd y cyfnod o 5 mlynedd sy’n dechrau â’r diwrnod y daeth Deddf 2022 i rym. Cafodd Deddf 2022 y Cydsyniad Brenhinol ar 8 Medi 2022 a daeth i rym ar 9 Medi 2022 (adran 9 o Ddeddf 2022). Daw’r pŵer o dan adran 1 o Ddeddf 2022 i ben ar 8 Medi 2027.

3.3 Mae adran 7(2) o Ddeddf 2022 yn rhoi pŵer gwneud rheoliadau i Weinidogion Cymru i estyn dyddiad dod i ben y pŵer gwneud rheoliadau o dan adran 1, yn amodol ar fodloni'r amodau a ganlyn:

- dim ond unwaith y gellir arfer y pŵer a hynny drwy offeryn statudol (adran 7(3) o Ddeddf 2022),
- ni chaniateir gosod fersiwn ddrafft o'r offeryn statudol gerbron Senedd Cymru cyn cyhoeddi casgliadau'r adolygiad o dan adran 6 o Ddeddf 2022 (adran 7(5)(a) o Ddeddf 2022), ac
- ni chaiff Senedd Cymru gymeradwyo fersiwn ddrafft o'r offeryn statudol ar ôl 8 Medi 2027 (adran 7(5)(b) o Ddeddf 2022).

3.4 Mae rheoliadau o dan adran 7(2) i'w gwneud drwy weithdrefn gymeradwyo'r Senedd.

3.5 Mae'r amodau hyn wedi eu bodloni oherwydd nad yw pŵer gwneud rheoliadau adran 7(2) wedi'i arfer o'r blaen; cyhoeddwyd casgliadau'r adolygiad o dan adran 6 o Ddeddf 2022 ar 13 Chwefror 2026, a bydd Senedd Cymru yn ystyried y Rheoliadau i'w cymeradwyo cyn 8 Medi 2027.

4. Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael

4.1 Nod y Rheoliadau, yn amodol ar gydsyniad y Senedd, yw sicrhau bod pŵer gwneud rheoliadau yn adran 1 o Ddeddf 2022 ar gael i'w ddefnyddio gan Weinidogion Cymru hyd at 30 Ebrill 2031. Bydd hyn yn rhoi amser, pan fydd y pŵer adran 1 yn Neddf 2022 yn parhau i fod ar gael i Lywodraethau Cymru a Seneddau yn y dyfodol, i sefydlu pa ddulliau gweithredu y maent am eu rhoi ar waith ar gyfer gwneud newidiadau i Ddeddfau Trethi Cymru. Mae adolygiad Gweinidogion Cymru o ddiben ac effaith Deddf 2022 a'r mecanwaith deddfwriaethol amgen posibl yn gam cyntaf. Bydd estyn dyddiad dod i ben y pŵer gwneud rheoliadau yn adran 1 o Ddeddf 2022 yn golygu felly y bydd Llywodraeth nesaf Cymru yn gallu gwneud newidiadau mewn modd cyflym a hyblyg os bydd angen.

4.2 Mae'r Memorandwm Esboniadol[1] a gyhoeddwyd pan gyflwynwyd y Bil (a'i ddiwygio yn dilyn pasio Cyfnod 2 yn ystod hynt Deddf 2022 drwy'r Senedd) yn rhoi rhagor o fanylion ynghylch diben ac effaith Deddf 2022.

4.3 I grynhoi, bwriad y pŵer a ddarperir ar ei gyfer gan adran 1 o Ddeddf 2022 yw rhoi'r gallu i Weinidogion Cymru, yn amodol ar gymeradwyaeth y Senedd, i gyflwyno newidiadau ag effaith bron ar unwaith i fynd i'r afael â'r pedair sefyllfa a restrir ym mharagraff 3.1 uchod.

[1] Memorandwm Esboniadol, diwygiwyd ar ôl cyfnod 2.pdf

5. Ymgynghori

5.1 Ar 8 Medi 2025, gwnaeth ymgynghoriad Llywodraeth Cymru[2] geisio barn ar y mecanweithiau priodol ar gyfer gwneud newidiadau i Ddeddfau Trethi Cymru. Er mai diben y cwestiynau a ofynnwyd oedd helpu i lywio, i raddau helaeth, adolygiad Gweinidogion Cymru o Ddeddf 2022 o dan adran 6(1) o'r Ddeddf honno, gofynnwyd cwestiwn penodol ynghylch a ddylid estyn adran 1 o Ddeddf 2022 (y cyfeiriwyd ati yn yr ymgynghoriad fel cymal machlud) i 30 Ebrill 2031 neu ddyddiad arall (cynharach). Wrth baratoi'r adolygiad, ceisiodd Gweinidogion Cymru farn y Senedd mewn sawl ffordd.

5.2 Dangosodd yr ymgynghoriad fod cefnogaeth eang ymhlith y cyrff proffesiynol ym maes trethi i estyn y pŵer yn adran 1 o Ddeddf 2022 i 30 Ebrill 2031. Er bod Sefydliad Cyfrifwyr Siartredig Cymru a Lloegr (ICAEW) a'r Sefydliad Siartredig Trethu (CIOT) o blaid llwybr deddfwriaeth sylfaenol i wneud newidiadau i Ddeddfau Trethi Cymru, roeddent hefyd yn gweld teilyngdod yn yr estyniad, gydag ICAEW yn nodi y gallai fod cyfiawnhad dros estyniad er mwyn rhoi'r amser sydd ei angen i ymgynghori a datblygu dull gweithredu amgen. Nododd CIOT y byddai estyn y cymal machlud ar gyfer y pŵer rheoleiddio a ddarperir gan Ddeddf 2022 i 30 Ebrill 2031 yn cynnig mecanwaith a fyddai'n ei gwneud yn bosibl i'r broses gael ei hadolygu'n barhaus. I'r gwrthwyneb, nid oedd y mwyafrif o'r cyhoedd a atebodd y cwestiwn penodol o'r farn y dylid estyn dyddiad dod i ben y pŵer yn adran 1 o Ddeddf 2022.

5.3 Cyhoeddwyd crynodeb o'r ymatebion i'r ymgynghoriad ar 13 Chwefror 2025.

5.5 Ni chynhaliwyd ymgynghoriad cyhoeddus ar y Rheoliadau drafft.

[2] Barn ar y Mecanweithiau Priodol ar gyfer Gwneud Newidiadau i Ddeddfau Trethi Cymru

RHAN 2 – ASESIAD EFFAITH RHEOLEIDDIOL

6. Yr opsiynau

<u>Opsiwn 1 – Peidio ag estyn dyddiad dod i ben y pŵer yn adran 1 o Ddeddf 2022 – Dim Newid</u>

6.1 Ni fyddai angen y Rheoliadau, ac 8 Medi 2027 fyddai'n parhau fel y dyddiad olaf posibl ar gyfer gwneud rheoliadau o dan adran 1 o Ddeddf 2022.

6.2 **Manteision** – nid yw Llywodraeth Cymru yn gallu nodi mantais yn sgil peidio ag estyn dyddiad dod i ben y pŵer a ddarperir ar ei gyfer yn adran 1 o Ddeddf 2022.

6.3 **Anfanteision** – Pe bai angen ymateb i un o'r pedair sefyllfa y caniateir defnyddio'r pŵer yn adran 1 o Ddeddf 2022 ar eu cyfer, mae'n bosibl na ellid gwneud y newid ar unwaith, oni bai bod proses bil brys yn cael ei defnyddio, neu pe bai effaith y newidiadau mewn bil o'r fath yn dod i rym yn ôl-weithredol.

<u>Opsiwn 2 – estyn dyddiad dod i ben y pŵer yn adran 1 o Ddeddf 2022 i 30 Ebrill 2031</u>

6.4 Byddai'r Rheoliadau yn cael eu gwneud gan estyn y dyddiad olaf posibl ar gyfer gwneud rheoliadau o dan adran 1 o Ddeddf 2022 i 30 Ebrill 2031.

6.5 **Manteision** – yn amodol ar gymeradwyaeth y Senedd, bydd yr opsiwn hwn yn galluogi Gweinidogion Cymru i barhau i gael pwerau ychwanegol a ddarperir ar eu cyfer gan Ddeddf 2022 i ddiogelu'r refeniw a gynhyrchir gan Ddeddfau Trethi Cymru neu i gyflymu'r broses o gyflwyno gwelliannau i'r trethi sydd o fudd i drethdalwyr Cymru. Bydd hyn yn rhoi amser i'r Senedd nesaf a Gweinidogion Cymru ddatblygu unrhyw fecanweithiau newydd ar gyfer gwneud newidiadau i Ddeddfau Trethi Cymru, gan gynnwys pasio deddfwriaeth sylfaenol i ategu'r mecanwaith hwnnw â dull gweithredu newydd ar gyfer y dyfodol.

6.6 **Anfanteision** – nid yw Llywodraeth Cymru yn gallu nodi anfantais yn sgil estyn dyddiad dod i ben y pŵer a ddarperir ar ei gyfer yn adran 1 o Ddeddf 2022.

<u>Crynodeb o'r opsiynau</u>

6.7 Opsiwn 2 yw'r opsiwn a ffefrir.

6.8 Mae Opsiwn 2 yn cynnal y sefyllfa bresennol am bum mlynedd arall o'r dyddiad dod i ben presennol er mwyn rhoi'r amser i Lywodraeth nesaf Cymru a'r Senedd nesaf ddatblygu dull gweithredu newydd yn llawn.

7. Costau a Manteision

Ceir rhagor o fanylion ynghylch y costau a'r manteision o ran defnyddio'r pŵer a ddarperir ar ei gyfer gan Ddeddf 2022 yn y Memorandwm Esboniadol[3] (tudalennau 25 i 29).

<u>Opsiwn 1 – Peidio ag estyn dyddiad dod i ben y pŵer yn adran 1 o Ddeddf 2022 – Dim Newid</u>

7.1 **Costau** – ni fydd unrhyw gostau uniongyrchol yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn. Fodd bynnag, pe bai angen gwneud newidiadau (cyn i unrhyw fecanweithiau newydd ddod i rym a bod y pŵer gwneud rheoliadau wedi dod i ben), ac mai rheoliadau a wneir gan ddefnyddio adran 1 o bŵer Deddf 2022 fyddai'r opsiwn gorau, yna gall olygu oedi o ran cyflwyno unrhyw newidiadau.

<u>Opsiwn 2 – estyn dyddiad dod i ben y pŵer yn adran 1 o Ddeddf 2022 i 30 Ebrill 2031</u>

7.2 **Costau** – ni fydd unrhyw gostau uniongyrchol yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn. Bydd unrhyw gostau yn y dyfodol yn ddibynnol ar a yw'r pŵer gwneud rheoliadau yn cael ei ddefnyddio a natur unrhyw newidiadau a wneir. Os bydd angen gwneud newidiadau, ac mai'r pŵer yn adran 1 o Ddeddf 2022 fyddai'r opsiwn gorau a bod y pŵer yn parhau i fod ar gael yn sgil estyn y dyddiad dod i ben a ddarperir ar ei gyfer gan y Rheoliadau, yna gall olygu y byddai cyflwyno'r newidiadau hynny yn digwydd ar yr adeg fwyaf priodol. Os caiff rheoliadau eu gwneud gan ddefnyddio'r pŵer yn adran 1 o Ddeddf 2022, bydd memorandwm esboniadol ac asesiad effaith rheoleiddiol yn cyd-fynd â'r rheoliadau hynny.

7.3 **Crynodeb Opsiwn 2** – Nid oes unrhyw gostau uniongyrchol yn gysylltiedig â'r naill opsiwn neu'r llall. Daw'r manteision o'r cyfleoedd parhaus a all ddeillio yn sgil bod y pŵer gwneud rheoliadau yn adran 1 o Ddeddf 2022 yn parhau i fod ar gael yn ystod y cyfnod dod i ben estynedig. Mae hyn yn arbennig o wir yn ystod y cyfnod cyn i unrhyw fecanwaith newydd gael ei ddatblygu gan Lywodraeth nesaf Cymru a'r Senedd nesaf (pe baent yn dewis gwneud hynny).

8. Asesiad Effaith Integredig

8.1 Nid oes Asesiad Effaith Integredig wedi'i gwblhau ar gyfer y Rheoliadau. Gan mai dim ond estyn dyddiad dod i ben y pŵer yn adran 1 o Ddeddf 2022 y mae'r Rheoliadau yn ei wneud ac nad ydynt yn gwneud unrhyw newidiadau eraill i'r ffordd y caiff Deddf 2022 ei rhoi ar waith, mae'r Asesiad Effaith Integredig a gwblhawyd ar gyfer Deddf 2022[4] yn parhau i fod yn ddilys (tudalennau 44 i 48).

9. Asesu'r gystadleuaeth

9.1 Mae Llywodraeth Cymru o'r farn nad oes angen Asesiad llawn o'r

[3] [Memorandwm Esboniadol, diwygiwyd ar ôl cyfnod 2.pdf]
[4] [Memorandwm Esboniadol, diwygiwyd ar ôl cyfnod 2.pdf]

Gystadleuaeth ar gyfer y Rheoliadau, fel y dangosir gan ganlyniad y Prawf Hidlo'r Gystadleuaeth (gweler Tabl A, isod). Os caiff rheoliadau eu gwneud gan ddefnyddio'r pŵer yn adran 1 o Ddeddf 2022, yna byddai asesiad o'r gystadleuaeth yn cael ei gwblhau yn seiliedig ar effaith y rheoliadau hynny.

9.2 Mae dau gam i Asesiad llawn o'r Gystadleuaeth. Mae'r cyntaf, sef y prawf hidlo'r gystadleuaeth, yn asesu a oes risg o effaith andwyol sylweddol ar gystadleuaeth. Mae canlyniad y prawf hidlo, a nodir isod yn Nhabl A, yn dynodi nad oes unrhyw effaith sylweddol ddisgwyliedig ar gystadleuaeth ac felly mae'r risg o effaith andwyol sylweddol ar gystadleuaeth yn isel. Fel y mae'r prawf hidlo yn ei awgrymu, nid yw ail gam yr asesiad o'r gystadleuaeth (sy'n cynnwys asesiad mwy cynhwysfawr) wedi'i gynnal.

Tabl A - Prawf Hidlo'r Gystadleuaeth

1. Yn y farchnad/marchnadoedd yr effeithir arni/arnynt gan y rheoliad newydd, a oes gan unrhyw gwmni fwy na 10% o gyfran y farchnad?	Nac oes
2. Yn y farchnad/marchnadoedd yr effeithir arni/arnynt gan y rheoliad newydd, a oes gan unrhyw gwmni fwy na 20% o gyfran y farchnad?	Nac oes
3. Yn y farchnad/marchnadoedd yr effeithir arni/arnynt gan y rheoliad newydd, a oes gan y tri chwmni mwyaf gyda'i gilydd o leiaf 50% o gyfran y farchnad?	Nac oes
4. A fyddai costau'r rheoliad yn cael effaith lawer mwy sylweddol ar rai cwmnïau nag eraill?	Na fyddent
5. A yw'r rheoliad yn debygol o effeithio ar strwythur y farchnad, gan newid nifer neu faint y cwmnïau?	Nac ydy
6. A fyddai'r rheoliad yn arwain at gostau sefydlu uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr nad oes rhaid i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
7. A fyddai'r rheoliad yn arwain at gostau rheolaidd uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr nad oes rhaid i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
8. A yw newid technolegol sydyn yn un o nodweddion y sector?	Nac ydy
9. A fyddai'r rheoliad yn cyfyngu ar allu cyflenwyr i ddewis pris, ansawdd, amrywiaeth neu leoliad eu cynhyrchion?	Na fyddai

10. Adolygu ar ôl gweithredu

10.1 Bydd monitro ar ôl gweithredu yn digwydd er mwyn nodi pan gaiff y pŵer yn adran 1 o Ddeddf 2022 ei arfer gan Weinidogion Cymru.